

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA UPRAVO**

Diplomsko delo

**IZVAJANJE ZAKONA O UVELJAVLJANJU
PRAVIC IZ JAVNIH SREDSTEV NA CENTRIH
ZA SOCIALNO DELO**

Tatjana Čebulec

Ljubljana, oktober 2012

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA UPRAVO**

DIPLOMSKO DELO

**IZVAJANJE ZAKONA O UVELJAVLJANJU PRAVIC IZ JAVNIH
SREDSTEV NA CENTRIH ZA SOCIALNO DELO**

Kandidatka: Tatjana Čebulec
Vpisna številka: 04040400
Študijski program: Visokošolski strokovni študijski program 1. stopnje Uprava

Mentor: doc. dr. Mirko Pečarič

Ljubljana, oktober 2012

IZJAVA O AVTORSTVU DIPLOMSKEGA DELA

Podpisana Tatjana Čebulec, študentka visokošolskega strokovnega študijskega programa prve stopnje Uprava (VS), z vpisno številko: 04040400, sem avtorica diplomskega dela z naslovom: Izvajanje Zakona o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev na centrih za socialno delo.

S svojim podpisom zagotavljam, da:

- je predloženo delo izključno rezultat mojega lastnega raziskovalnega dela,
- sem poskrbel/-a, da so dela in mnenja drugih avtorjev oz. avtoric, ki jih uporabljam v predloženem delu, navedena oz. citirana v skladu s fakultetnimi navodili,
- sem poskrbel/-a, da so vsa dela in mnenja drugih avtorjev oz. avtoric navedena v seznamu virov, ki je sestavni element predloženega dela in je zapisan v skladu s fakultetnimi navodili,
- sem pridobil/-a vsa dovoljenja za uporabo avtorskih del, ki so v celoti prenesena v predloženo delo in sem to tudi jasno zapisala v predloženem delu,
- se zavedam, da je plagiatorstvo – predstavljanje tujih del, bodisi v obliki citata bodisi v obliki skoraj dobesednega parafraziranja bodisi v grafični obliki, s katerim so tuje misli oz. ideje predstavljene kot moje lastne – kaznivo po zakonu (Zakon o avtorstvu in sorodnih pravicah, Ur. list RS, št. 21/95), kršitev pa se sankcionira tudi z ukrepi po pravilih Univerze v Ljubljani in Fakultete za upravo,
- se zavedam posledic, ki jih dokazano plagiatorstvo lahko predstavlja za predloženo delo in za moj status na Fakulteti za upravo,
- je elektronska oblika identična s tiskano obliko diplomskega/magistrskega dela ter soglašam z objavo dela v zbirki »Dela FU«.

Diplomsko delo je lektoriral/-a: Mojca Pipan

Ljubljana, oktober 2012

Podpis avtorice:

POVZETEK

Pojem socialne varnosti se je v Sloveniji razvil še v času nekdanje Socialistične republike Jugoslavije, po osamosvojitvi pa je že v začetku samostojne poti ta pojem v Sloveniji pokrivalo več zakonov na različnih področjih. Pojem je širok, saj zajema področja različnih pravic in izvajalcev. Dejstvo je, da je pravica do socialne varnosti ena od najpomembnejših pravic v sodobnem svetu. Če je v širšem pogledu v Sloveniji nekakšen mejnik zgodovine osamosvojitve, je na področju socialne varnosti v naši mladi državi pomembna prelomnica tudi obdobje, ki ga pravkar preživljamo. Opuščanje nekdanjega socializma, vpetost v evropski sistem, svetovna globalna kriza so v veliko držav prinesli spremembe na področje socialne varnosti. Razmere se še zaostrejejo in družbena neenakost se povečuje. Ukrepi socialne politike vedno bolj vplivajo na človeka kot posameznika in njegovo vsakdanje življenje.

V diplomskem delu sem predstavila nov Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev in Zakon o socialno varstvenih prejemkih, ki sta se začela uporabljati 01. 01. 2012, ter Zakon za uravnoteženje javnih financ, ki je začel veljati 31. 05. 2012 in močno vpliva na izvajanje omenjenih dveh zakonov. Vse tri zakone sem nato primerjala s predhodno zakonodajo. Nova zakonodaja je namreč na področje socialnega varstva prinesla vrsto sprememb, ki vplivajo na vsakdanje življenje državljanov Republike Slovenije.

Ključne besede: socialna varnost, nova zakonodaja, socialna politika

SUMMARY

ENFORCEMENT OF A LAW ON EXERCISE OF RIGHTS TO PUBLIC FUNDS AT SOCIAL SERVICES CENTRES

The notion of social security developed in Slovenia in the time of the former Yugoslavia, while after independence and in the beginning of sovereign Slovenia it was covered by several laws in different areas. The term is very general as it encompasses the areas of different rights and service providers. The fact is that the right to social security is one of the fundamental rights in the modern world. If in a wider context Slovenian independence is regarded as turning point, when it comes to social security the period we are going through right now is an important watershed in the history of our young country. Letting go of socialist values, embeddedness in the European system, the global economic crisis, all of this has brought change in the area of social security to many countries. The conditions are growing tense and social inequality is on the rise. The decisions regarding social security policy are having an increasing effect on people and their everyday lives.

The thesis presents the new Exercise of Rights to Public Funds Act and the Financial Social Assistance Act, that took effect on 1 January 2012, and also the Fiscal Balance Act that took effect on 31 May 2012, and affects the execution of the other two acts in an important way. The new legislation in fact brings a series of important changes to the area of social security, changes which affect the everyday lives of Slovenian citizens.

Keywords: social security, new legislation, social policy

KAZALO

IZJAVA O AVTORSTVU DIPLOMSKEGA DELA	iii
POVZETEK	v
SUMMARY	vi
KAZALO	vii
1 UVOD	1
2 SOCIALNA VARNOST	4
2.1 Načela socialne varnosti.....	4
2.1.1 Načelo enotnosti socialne varnosti.....	5
2.1.2 Načelo vzajemnosti in načelo solidarnosti	5
2.1.3 Načelo univerzalnosti	5
2.1.4 Načelo demokratičnosti	6
2.1.5 Načelo komplementarnosti javnega in zasebnega področja sistema socialne varnosti	6
2.1.6 Načelo zakonitosti.....	6
2.1.7 Načelo nezastarljivosti, neodtujljivosti in spoštovanja pridobljenih pravic	6
2.1.8 Načelo zveznosti uveljavljanja in varstva socialnih pravic.....	7
3 OBRAZCI V POSTOPKU	9
3.1 Vloga za uveljavljanje pravic iz javnih sredstev	9
3.1.1 Enotna vloga za uveljavljanje pravic iz javnih sredstev.....	9
3.1.2 Vloga za uveljavljanje pravic iz javnih sredstev za polnoletne dijake in študente	10
3.1.3 Vloga za izredno denarno pomoč	10
4 ZAKON O UVELJAVLJANJU PRAVIC IZ JAVNIH SREDSTEV IN PREDHODNA ZAKONODAJA.....	12
4.1 Pravica do otroškega dodatka (22. člen ZUPJS).....	14
4.2 Pravica do državne štipendije (23. člen ZUPJS)	15
4.3 Pravica do varstvenega dodatka (ZUPJS in ZSVarPre)	16
4.4 Pravica do denarne pomoči (zupjs in zsvarpre)	17
4.5 Pravica do izredne denarne pomoči (33. in 34. člen ZSVarPre)	18
4.6 Znižanje plačila vrtca (24. člen ZUPJS)	19
4.7 Subvencija malice za učence in dijake (25. člen ZUPJS)	21
4.8 Subvencija kosila za učence (25. člen ZUPJS)	21
4.9 Subvencija prevoza za dijake in študente (27. člen ZUPJS).....	22
4.10 Subvencije najemnin (28. člen ZUPJS).....	22
4.11 Pravica do kritja razlike do polne vrednosti zdravstvenih storitev (29. člen ZUPJS).....	23
4.12 Pravica do plačila prispevka za obvezno zdravstveno zavarovanje (30. člen ZUPJS)	23
4.13 Državna pokojnina.....	24
5 RAZISKAVA.....	25
5.1 Namen raziskave.....	25

5.2 Hipoteze	25
5.3 Metodologija	26
5.3.1 Vrsta raziskave, model raziskave in spremenljivke	26
5.3.2 Merski instrumenti in viri podatkov	26
5.3.3 Populacija in vzorčenje	26
5.3.4 Zbiranje podatkov	26
5.3.5 Obdelava gradiva	26
5.4 Rezultati in ugotovitve	27
5.5 Sklepi	33
6 ZAKLJUČEK	34
LITERATURA IN VIRI	35

KAZALO PONAŽORITEV

KAZALO GRAFOV

Grafikon 1: Čas obdelave vloge po novi zakonodaji.....	27
Grafikon 2: Stresnost dela strokovnega delavca po uvedbi nove zakonodaje	28
Grafikon 3: Čas, potreben za izpolnjevanje vlog po ZUPJS.....	29
Grafikon 4: Potrebna pomoč in čas strokovnega delavca	30
Grafikon 5: Prošnje strank za pojasnila v zvezi z izdano odločbo	31
Grafikon 6: Pravičnost nove zakonodaje	32
Grafikon 7: Število pritožb po uvedbi nove zakonodaje	33

KAZALO TABEL

Tabela 1: Čas obdelave vloge po novi zakonodaji.....	27
Tabela 2: Stresnost dela strokovnega delavca po uvedbi nove zakonodaje	28
Tabela 3: Čas, potreben za izpolnjevanje vlog po ZUPJS	29
Tabela 4: Potrebna pomoč in čas strokovnega delavca	30
Tabela 5: Prošnje strank za pojasnila v zvezi z izdano odločbo	31
Tabela 6: Pravičnost nove zakonodaje.....	32
Tabela 7: Število pritožb po uvedbi nove zakonodaje.....	32

1 UVOD

Na Centru za socialno delo Sežana sem zaposlena že 13 let. Skozi celotno obdobje sem spremljala spremembe, ki so se dogajale na področju socialnega varstva, a spremembe niso bile nikoli tako drastične kot ravno v zadnjem času. Vpliv svetovne in domače gospodarske krize je zajel tudi področje socialnega varstva in to občutimo vsi državljani Republike Slovenije.

2. člen Ustave RS določa, da je Slovenija pravna in socialna država (1991). In kaj je socialna država? Menim, da je socialna država tista država, v kateri velja, da je področje socialne varnosti urejeno ter se državljanom omogoča človeka dostojno življenje. Ko pri posamezniku odpove podsystem socialnega zavarovanja, v katerega vlagamo, se mora nujno vzpostaviti sistem socialne varnosti ter tako ohraniti nivo človekovega osebnega dostojanstva. A gospodarske in ekonomske razmere se zaostrejujejo in s tem se družbena neenakost povečuje. Ukrepi socialne politike vedno bolj vplivajo na prebivalstvo v Republiki Sloveniji. Če je bilo še pred nekaj meseci samoumevno, da se je npr. vse velike družine s tremi ali več otroci »nagrajevalo« z dodatkom za veliko družino, večjimi zneski otroškega dodatka in drugimi ugodnimi transferji, dandanes ni več tako. Nova zakonodaja temeljito spreminja življenje posameznikov ter ekonomsko stanje družin.

Korenito spremembo je prinesla ravno nova zakonodaja, ki se je sicer pripravljala kar nekaj časa, bila sprejeta brez večjih zapletov, nato pa se je – glede na kompleksnost celotnega sistema, na začudenje vseh zaposlenih na centrih za socialno delo, ki izvajamo omenjeno zakonodajo – začela uporabljati sorazmerno hitro. Paket nove zakonodaje se je začel uporabljati s 1. 1. 2012 in vključuje Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev (v nadaljevanju ZUPJS), (Ur. l. RS, št. 62/10, 40/11, 40/12-ZUJF), Zakon o socialno varstvenih prejemkih (ZSVarPre) (Ur. l. RS, št. 61/10, 40/11, 110/11-ZDIU12, 40/12-ZUJF) ter kasneje tudi Zakon za uravnoteženje javnih financ (ZUJF) (Ur. l. RS, št. 40/12).

Namen Zakona o socialno varstvenih prejemkih naj bi bil predvsem zmanjšanje tveganja revščine, smotrnejša razdelitev proračunskih sredstev in spodbujanje delovne aktivnosti. Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev določa vrstni red uveljavljanja posameznih pravic, enoten način ugotavljanja materialnega položaja, meje dohodkov za pridobitev posameznih pravic, postopek pri uveljavljanju pravic in podobno. Cilj nove zakonodaje naj bi bil predvsem preglednejši in preprostejši sistem socialnih transferjev, preprečil pa naj bi tako imenovano izkoriščanje sistema. Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev je bil sicer sprejet že 15. 7. 2010, a se je zaradi kompleksnega informacijskega sistema začel uporabljati šele 1. 1. 2012. Ravno zaradi zahtevnega sistema, prenosa pooblastil in nalog, pomanjkanja usposobljenih javnih uslužbencev ter prerazporeditve le-teh iz občin in Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje na centre za socialno delo se je začetek uporabe zakona časovno zavlekel. Zakon naj bi se prvotno namreč začel uporabljati že s

1. 7. 2011, posamezne pravice kot npr. subvencije prevozov za dijake in študente, državne štipendije, znižano plačilo vrtca pa s 1. 9. 2011.

Ravno ko smo se strokovni delavci na centrih za socialno delo po začetnih »porodnih krčih« za silo začeli spoznavati (bolj kot s samimi zakoni) z novim informacijskim sistemom, je 31. 5. 2012 začel veljati ZUJF, ki je bil v parlamentu, po sicer daljših predhodnih usklajevanjih med socialnimi partnerji, sprejet po nujnem postopku. Kot pravi Katarina Kresal Šoltes (2012, str. 3), naj bi ta zakon oklestil vse pravice s področja sistema socialne varnosti, prikrajšani pa naj bi bili vsi uporabniki.

Ogromno število vlog, ki smo jih zaposleni na centrih za socialno delo sprejeli v mesecu decembru (po neuradnih podatkih okrog 500.000) in jih začeli reševati, se je spet ustavilo, saj je ZUJF zajel kar nekaj pravic iz ZUPJS. Med drugim 78. člen ZUJF določa, da starši za drugega otroka, ki je imel do tedaj v vrtcu brezplačno varstvo, po ZUJF plačujejo zanj 30 % cene. Ukinjene so bile splošne subvencije prehrane v šolah ter še nekaj drugih sprememb, ki so zahtevale zahteven poseg v informacijski sistem ter spet močno vplivale na potek dela uslužbencev.

Glede na vse omenjene spremembe na področju socialne varnosti je namen moje diplomske naloge predstaviti novo zakonodajo ter jo primerjati s predhodno. Metode, izbrane za pisanje diplomske naloge, so pogojene z vsebino teme, ki sem jo izbrala. Vsekakor je za kakovostno proučevanje ali bolje rečeno za analizo problema raziskovanja treba uporabiti več metod. Čeprav je javne uslužbenke, ki delamo na področju socialnega varstva, nova zakonodaja dobesedno »prikovala« na naša delovna mesta in smo jo že dobro spoznali ter imamo že prve odzive uporabnikov, oz. upravičencev, je preteklo premalo časa, da bi se v diplomskem delu lotila širše evalvacije oziroma rezultatov, ki so jih v primerjavi s staro zakonodajo prinesli novi.

Pri pisanju naloge bom uporabila deskriptivni pristop. S pomočjo te metode, ki temelji na proučevanju dejstev, odnosov in procesov, bom predstavila Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev in Zakon o socialno varstvenih prejemkih ter možnost uveljavljanja pravic iz teh zakonov. Zakona bom primerjala s prejšnjo zakonodajo z različnih področij, saj zakona sedaj na enem mestu združujeta pravice, ki so predhodno sodile v pristojnost občin, Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje, izobraževalnih zavodov ter centrov za socialno delo. Navedeno metodo bom uporabila tudi pri razlagi in opisovanju dejstev, procesov in pojavov. S pomočjo analitične metode bom pregledala, analizirala in proučila zakone in druge pravne akte ter ostale pisne vire, članke in pravne predpise, ki se nanašajo na obravnavano tematiko. Raziskava bo empirična, saj bom podatke zbirala neposredno s spraševanjem preko elektronske ankete, zato bo tudi kvantitativna, saj bom zbirala številčne podatke.

Aktualne informacije bom povzela iz veljavne zakonodaje, interneta, predvsem pa iz internih navodil Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve. Poleg teoretičnih znanj

bom v diplomskem delu uporabila tudi lastno znanje, pridobljeno na podlagi trinajstletnih delovnih izkušenj na Centru za socialno delo.

2 SOCIALNA VARNOST

Ustava Republike Slovenije (1991) v 2. členu določa, da je Slovenija pravna in socialna država. Pojma pravna država in socialna država sta med seboj tesno povezana; pravnost zagotovi, da se v potrebnem trenutku vzpostavijo pravi mehanizmi, ki zagotavljajo pravilno delovanje in izvajanje sistema, le-ta pa naj bi hkrati predstavljal socialno državo, ki človeku zagotavlja varnost in urejena razmerja med delom in kapitalom. »Socialna varnost je družbena vrednota, stanje človeške varnosti ter družbene stabilnosti. Z vidika družbene organiziranosti je to sistem razmerij, katerih značilnost je, da se v njihovem okviru osebam, katerih socialno stanje je prizadeto ali ogroženo, zagotavlja nujna gospodarska in druga pomoč na temelju socialnih pravic.« (Vodovnik, 2006, str. 153)

Prava socialna država deluje tako, da posamezniku v stiski pomaga in mu nudi vsaj minimalno ekonomsko varnost. Podobno meni tudi Novakova (1996, str. 1), ki pravi, da je bila »država blaginje včasih opredeljena kot država, ki je prevzemala odgovornost za socialno varnost in blaginjo državljanov, ter naj bi nudila varnost ter državljanom omogočila pravi življenjski standard«. »Poleg pravic, ki izhajajo zavezancem iz plačila prispevkov, pa država zagotavlja tudi pravice iz socialnega varstva, ki obsegajo storitve in ukrepe, namenjene preprečevanju in odpravljanju socialnih stisk in težav posameznikov, družin in skupin prebivalstva ter denarno socialno pomoč določenim posameznikom.« (Klun, 2010, str. 95) Torej, če naj bi celoten sistem socialne varnosti deloval tako, da v podsistem socialnih zavarovanj »vlagamo«, ko smo zaposleni in plačujemo prispevke za pokojninsko in invalidsko zavarovanje, zdravstveno zavarovanje, prispevek za starševsko varstvo ter prispevek za zaposlovanje, nato v trenutku, ko se znajdemo v stiski, brez zaposlitve in nimamo drugih sredstev za preživljanje, začne delovati podsistem socialnega varstva, ki se financira iz državnega proračuna.

Prispevke za socialno varnost vplačujemo vsi zaposleni ter ostali zavarovanci – samostojni podjetniki, družbeniki in lastniki družb, kmetje in člani njihovega gospodinjstva, samostojni kulturni delavci, študentje, ki opravljajo delo prek študentskih servisov, verske službe in vsi, ki smo tako ali drugače zavarovani.

2.1 NAČELA SOCIALNE VARNOSTI

Načela socialne varnosti lahko imenujemo neke vrste celovito vrednoto, ki izhaja iz mednarodnih pravnih aktov, kot so mednarodne konvencije, pravni akti, mednarodni sporazumi, ostali pravni akti ter seveda iz Ustave RS, in odseva osnovne človekove pravice. Kot vsaka druga načela so tudi načela socialne varnosti neke vrste izhodišče in temelj za nadgradnjo ter izvajanje socialne politike. Hkrati pa nam načela pomagajo pri »razlagi« posameznih pravnih norm. Vsaka pravna načela so trdna in se načeloma ne spreminjajo oz. se spreminjajo le tako, da se prilagajajo času in napredku.

2.1.1 NAČELO ENOTNOSTI SOCIALNE VARNOSTI

Bistvo načela je povezanost in soodvisnost med dvema podsistemoma – socialnega zavarovanja in socialnega varstva. Temelj je Ustava RS, država pa je odgovorna za pravilno in vzajemno delovanje obeh podsistemov v korist posameznikov. Odgovornost države se kaže v organiziranju in čim tesnejšem sodelovanju različnih institucij ter skupnem modelu financiranja, saj se celoten sistem socialne varnosti financira s prispevki in davki. Pomembna je tudi soodvisnost odločitev, sprejetih v enem sistemu, ki vpliva na odločitve v drugem podsistemu (npr. brezposelna oseba mora biti aktiven iskalec zaposlitve, da je lahko pod določenimi pogoji prejemnik denarne socialne pomoči).

Sistem socialne varnosti mora biti pod enotnim nadzorom, kar pomeni vključitev inšpekcij na vseh področjih in v vseh institucijah, enoten pa je tudi model uveljavljanja in varstva pravic. Uveljavljanje pravic naj bi bilo znotraj javnih zavodov za vse državljane enako, vsi upravičenci pa naj bi imeli zagotovljeno tudi enako pravno varstvo pred različnimi sodišči. (Vodovnik, 2012)

2.1.2 NAČELO VZAJEMNOSTI IN NAČELO SOLIDARNOSTI

To sta dve medsebojno tesno povezani načeli. Imamo razmerje med financiranjem in koriščenjem pravic. Vzajemnost nas »prisili«, da v »skupno blagajno«, kjer se zbirajo prispevki, prispevamo vsi. Tu ne gre za prostovoljna zavarovanja, ampak za zavarovanja, ki jih s svojo zakonodajo določi država.

S solidarnostjo pa se pri tem srečamo, ko posameznik potrebuje sredstva iz iste »skupne blagajne«, v katero je vlagal. Seveda ni nujno, da ta sredstva črpamo vsi. Vsi npr. plačujemo prispevke za brezposelnost, »vrnejo« pa se v obliki nadomestila za brezposelnost le upravičencem, ki ostanejo brez zaposlitve, hkrati pa izpolnjujejo predpisane kriterije, določene z zakonom.

Obe načeli sta najbolj soodvisni na področju starševskega varstva in družinskih prejemkov. Večina posameznikov, ki plačuje prispevke za starševsko varstvo, nato v času starševstva tudi črpa določene pravice. (Vodovnik, 2012)

2.1.3 NAČELO UNIVERZALNOSTI

Načelo temelji na enaki skrbi za vse udeležence socialne varnosti. Na žalost se z globalizacijo, splošno ekonomsko krizo in trendom komercialnih zavarovanj vse bolj odmikamo od tega načela. Namesto da bi se krog upravičencev vse bolj širil, pravice pa povečevale in širile, smo v tem času priča ravno nasprotnemu dogajanju.

Pravni položaj upravičencev naj bi se izboljševal, število in vrste pravic naj bi se pod vplivom tega načela večala oz. nadomeščala z novimi. (Vodovnik, 2012)

2.1.4 NAČELO DEMOKRATIČNOSTI

Čeprav na področju socialnega varstva prevladuje kogentna pravna ureditev, ki ureja razmerja, pa se demokratičnost kaže v tem, da imajo pri urejanju in oblikovanju predpisov in ostalih pravnih aktov besedo vsi udeleženci. Socialni partnerji intenzivno sodelujejo in se vključujejo v oblikovanje pravne ureditve, prav tako so pri tem prisotne civilna družba, cerkev, različne interesne skupine in ostali. Demokratičnost se kaže tudi tako, da v svetih javnih zavodov sedijo predstavniki upravičencev, ter da smo na področju socialne varnosti vedno bolj priča temu, da se pravni predpisi nadomeščajo s pogodbami, predvsem na področju posameznih zasebnih zavarovanj. (Vodovnik, 2012)

2.1.5 NAČELO KOMPLEMENTARNOSTI JAVNEGA IN ZASEBNEGA PODROČJA SISTEMA SOCIALNE VARNOSTI

Če sem pri načelu univerzalnosti omenila enake pravice za vse udeležence, pa se pri naslednjem načelu srečamo ravno z nasprotnim učinkom. To načelo namreč »podpira« sistem komercialnih zavarovanj, ki naj bi jih tržila zasebna podjetja, dosegljiva pa bi bila seveda tistim posameznikom, ki si to lahko privoščijo. Seveda je privatizacija na tem področju neizogibna, vseeno pa se ob tem načelu srečamo z vprašanjem socialne države. Glede na čas, v katerem živimo, je seveda jasno, da trdna socialna varnost ne more biti odvisna le od vzajemnosti, vseeno pa je breme za posameznika čedalje večje, socialna varnost in »univerzalnost« pravic pa manjši.

2.1.6 NAČELO ZAKONITOSTI

Na začetku poglavja o socialni varnosti sem omenila »pravnost in socialnost« kot temelj Ustave naše države. Pojma sta tesno prepletena predvsem v načelu zakonitosti. Področje socialnih razmerij se mora regulirati sistematično, upoštevajoč mednarodne pravne in interne pravne vire heteronomnega in avtonomnega prava. Heteronomno pravo je državno regulirano, na avtonomno pa imajo vpliv socialni partnerji, zavarovanci ... Torej smo na eni strani priča regulaciji, na drugi strani pa zagotavljanju izvajanja pravne ureditve preko nadzornih mehanizmov.

Predvsem v zadnjem času se večja pomen avtonomnih in dispozitivnih pravnih virov, čeprav socialna zakonodaja še vedno temelji na zakonskih predpisih, področje pa pokrivajo tudi različne bilateralne in multilateralne pogodbe.

2.1.7 NAČELO NEZASTARLJIVOSTI, NEODTUJLJIVOSTI IN SPOŠTOVANJA PRIDOBLENIH PRAVIC

Načelo se nanaša na pravno naravo pravic. Pravice, ki so osebne, med katere sodijo tudi socialne pravice, ne morejo zastarati, premoženjske pravice pa lahko. Seveda se nezastarljivost nanaša le na pravico oz. njen status, ne pa tudi na zneske, ki jih ta pravica

prinese. Namreč, pravice nam ne more nihče vzeti, ko je ta pridobljena oz. so izpolnjeni pogoji zanjo, lahko pa potečejo posamezni roki za izplačila, ki jih te pravice prinašajo.

Pravni promet z osebnimi pravicami ni mogoč, to pomeni, da z njimi ne moremo sklepati pravnih poslov, jih »kupovati in prodajati«, razpolagamo pa lahko z dobrinami, ki nam jih pravice prinesejo. Pri načelu o spoštovanju pridobljenih pravic si drznem trditi, da je v zadnjem času ogroženo, saj smo, čeprav v gospodarski krizi, po mojem mnenju, prepogosto priča »instantnemu« spreminjanju zakonodaje, ki radikalno posega v že pridobljene pravice, ne da bi bili ti posegi premišljeni oz. skrbno načrtovani. Pravno gledano se sicer posamezniku z odločbo dodeljena pravica ne odvzame, a ravno področje novega Zakona o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev in Zakona za uravnoteženje javnih financ sta širše gledano kar precej ogrozila spoštovanje določenih pravic. Npr. družina, ki je po ZUPJS sodila v sedmi ali osmi razred dohodkovne lestvice za prejemanje otroškega dodatka, po ZUJF izpade iz lestvice in do otroških dodatkov ne bo več upravičena, čeprav ji veljavna odločba velja do izteka. Še bolj nazorno nespoštovanje načela pa je dejstvo, da družina, v kateri je imel drugi otrok v vrtcu brezplačno varstvo, sedaj za istega otroka plačuje 30 % cene, po novi odločbi, ki velja od 01. 6. 2012, čeprav naj bi predhodna veljala do 31. 12. 2012.

2.1.8 NAČELO ZVEZNOSTI UVELJAVLJANJA IN VARSTVA SOCIALNIH PRAVIC

Ločimo uveljavljanje in varstvo pravic. O pravicah odločamo v upravnem postopku, ki se zaključi z izdajo odločbe. Odločba zavezuje organ, ki jo je izdal ter upravičenca oz. vlagatelja. Ta se lahko na odločbo v roku pritoži na organ, ki je odločbo izdal. Tako pritožba na prvi stopnji kot tudi na drugi spadata v proces upravnega postopka, če pa vlagatelj oz. stranka v postopku z odločitvijo drugostopenjskega organa po dokončnosti odločbe ni zadovoljna z odločitvijo, lahko govorimo o sodnem varstvu pravic. Takrat lahko stranka vložiti tožbo in srečamo se s sporom. O tem sporu odloča neodvisni organ. Ta organ je v večini primerov sodišče, v zadnjem času pa se spori rešujejo tudi v arbitraži ali z mediacijo.

Načelo socialne države je, poleg pravne države, izredno pomembno: »Obe vrednoti, pravna in socialna narava države, nalagata državi in pravu obsežno in zavezujočo socialno in pravno politično nalogo. Zapoved socialne države ni programska, pravno nezavezujoča norma, saj obvezuje vse veje državne oblasti. Zaradi njene splošnosti in vsebinske odprtosti zavezuje predvsem zakonodajalca. Za vsebinsko napolnitev sta pomembni tudi praksa delovnih in socialnih sodišč in presoja Ustavnega sodišča. Socialna pravna država je namreč drugače kot država blaginje (ki se uresničuje predvsem znotraj družine in civilne družbe) normativna socialna država, ki s pravnim urejanjem in znotraj meja prava skrbi za dostojno življenje vsakega člana družbe.« (Strban, 2012, str. 3)

Na načelo o socialni državi se je Ustavno sodišče tako sklicevalo v številnih odločbah. Med najbolj pomembnimi se mi zdi zlasti odločba Ustavnega sodišča U-I-338/96, s katero je sodišče odločilo o pobudi kmečkih upokojencev, ki izpodbijata ustavnost določbe, po

kateri se pri ugotavljanju pogojev za uveljavitev pravice do varstvenega dodatka med družinske člane, katerih dohodki sestavljajo skupni dohodek družine, ob pogoju stalnega skupnega bivališča poleg zakonca ali osebe, ki živi z zavarovancem v zunajzakonski zvezi in otrokom, šteje tudi prevzemnik kmetije, na kateri ima upokojenec stalno bivališče. Pobudnika menita, da določba o upoštevanju katastrskega dohodka, s katero se kmečkim zavarovancem otežuje uresničevanje pravice, ni v skladu z določbo 2. člena Ustave, po kateri je Republika Slovenija socialna država. Ustavno sodišče v odločbi pravi, da načelo socialne države zavezuje zakonodajalca, da sprejema predpise, ki bodo zagotavljali socialno varnost posameznika. Slednja je posebej urejena v 50. členu Ustave, kjer je med drugim določeno, da imajo državljani do nje pravico pod pogoji, ki jih določa zakon. Zaradi zagotavljanja socialne varnosti država ureja obvezno zdravstveno, pokojninsko, invalidsko in drugo socialno zavarovanje ter skrbi za njihovo delovanje. Ustava torej ne določa vsebine pravice do socialne varnosti niti ne zagotavlja točno določenih socialnih pravic. Iz ustavne določbe izhaja le obveznost države, da ustvari pogoje in možnosti za uresničevanje socialne varnosti. Posebne človekove pravice na področju socialne varnosti (socialne pravice) se zato uresničujejo na podlagi zakonov, ki določijo krog upravičencev, vrsto in obseg upravičenj, pogoje za pridobitev in način uresničevanja pravic. Sodišče je odločilo, da zgolj dejstvo, da pobudnika ne izpolnjujeta pogojev za pridobitev ene izmed pravic, ki so namenjene zagotavljanju socialnega varstva, še ne pomeni, da je kršena njuna ustavna pravica do socialne varnosti.

V drugi odločbi U-I-54/96 je ustavno sodišče glede socialne varnosti določilo, da vsebina pravice do socialne varnosti z ustavo ni opredeljena, v njej niso niti zagotovljene določene socialne pravice. Ustava ne določa, kakšne ukrepe bo država izbrala. Posebne človekove pravice na področju socialne varnosti se uresničujejo na podlagi zakonov, ki določijo krog upravičencev, vrsto in obseg upravičenj, pogoje za pridobitev in način uresničevanja pravic. (internetni vir 3)

Število odločb, v katerih se Ustavno sodišče sklicuje na načelo socialne države, je izredno veliko. Če povzamem, gre za temeljno načelo, na podlagi katerega lahko Ustavno sodišče razvije številna podnačela (npr. načelo solidarnosti). V ustavnosodni praksi pa je zelo pogosto, da se načelo socialne države poveže s številnimi drugimi načeli.

3 OBRAZCI V POSTOPKU

Splošno gledano se skoraj vsako komuniciranje med stranko in organom začne z oddajo vloge. Z vlogo so mišljene zahteve, predlogi, prijave, prošnje, pritožbe, ugovori in vsa ostala komunikacija, v kateri komunicirajo posamezniki ali pravne osebe in organi. Vsaka vloga se lahko vloži v pisni obliki, pri organu ustno na zapisnik, osebno, prek fizične ali elektronske pošte, za katero je seveda potreben varen elektronski podpis. Vloga se lahko vsak delovni dan med poslovnim časom izroči pri organu, ki je pristojen za sprejem, elektronske vloge pa se organu lahko pošljejo kadar koli. Če organ ni pristojen za sprejem vloge, stranko napoti na drugi pristojen organ oz. vlogo pošlje na pristojen organ. Pri nepopolni vlogi je treba stranko pozvati, da vlogo dopolni v določenem roku. Vse navedeno je del splošnega upravnega postopka. Ta postopek pa ureja Zakon o splošnem upravnem postopku (ZUP: Ur. l. RS, št. 80/1999, 70/2000, 52/2002, 73/2004, 22/2005-upb1, 119/2005, 24/2006-UPB2, 105/2006-ZUS-1, 126/2007, 65/2008, 47/2009, Odl. US: U-I-54/06-32 (48/2009 popr.), 8/2010) ter vrsta Posebnih upravnih postopkov. Zakon o upravnem postopku ima zelo dolgo tradicijo. Zajema vsa pravila, ki jih moramo upoštevati pri izvedbi vsakega postopka.

»Razvoj upravnega postopka in splošneje upravnega procesnega prava sovpada z razvojem demokracije. Upravni postopek in upravni spor namreč predstavljata v prvi vrsti instrument zagotavljanja pravic in pravnih koristi posameznih strank (fizičnih in pravnih oseb) v razmerju do v upravnopravnem razmerju vnaprej nadrejene oblastne institucije.« (Jerovšek in Kovač, 2010, str. 1)

Po ZUP morajo postopati upravni in drugi državni organi, organi samoupravnih lokalnih skupnosti in nosilci javnih pooblastil, ko v zadevah odločajo o pravicah in obveznostih ali pravnih koristih posameznikov in pravnih oseb. Prav tako se ZUP smiselno uporablja tudi v ostalih javno-upravnih zadevah, ki nimajo značilnosti upravnih zadev, če ta specifična področja niso urejena z drugim zakonom.

Rezultat vsakega upravnega postopka je izdaja odločbe. Pri tem organ odloča enostransko in oblastno o pravici ali obveznosti posameznika ali pravni koristi.

3.1 VLOGA ZA UVELJAVLJANJE PRAVIC IZ JAVNIH SREDSTEV

Z uveljavitvijo in uporabo ZUPJS in ZSVarPre so prenehali veljati predpisani obrazci, ki so za posamezno pravico veljali prej. Po ZUPJS ločimo tri vrste vlog.

3.1.1 ENOTNA VLOGA ZA UVELJAVLJANJE PRAVIC IZ JAVNIH SREDSTEV

To je vloga, s katero vlagatelj zase in za svoje družinske člane na istem obrazcu s številko 8,45 lahko uveljavljajo pravico do otroškega dodatka, denarne socialne pomoči, varstvenega dodatka, državne štipendije, subvencije vrtca, subvencije malice, kosila in prevoza za dijake in študente, subvencije najemnine ter pravico do kritja razlike do polne

vrednosti zdravstvenih storitev in pravico do plačila prispevka za obvezno zdravstveno zavarovanje.

Vlogo, ki jo v informacijskem sistemu obravnavamo kot »enotno vlogo«, sestavlja osnovni del, ki ima 6 strani ter priloge, ki so potrebne za uveljavljanje določene pravice. V osnovnem delu vlagatelj navede svoje osebne podatke in podatke družinskih članov, ter navede, katere pravice želi uveljavljati. Po potrebi izpolni nato prilogo, ki je potrebna za uveljavljanje konkretne pravice. Ob tem naj navedem konkretni primer: če na enotni vlogi starš uveljavlja pravico do štipendije za polnoletnega otroka – študenta –, mora imeti pisno pooblastilo otroka, da lahko pravico uveljavlja v njegovem imenu. Ravno tako je za uveljavljanje pravice do štipendije v vsakem primeru treba izpolniti prilogo, iz katere je razviden šolski uspeh dijaka oz. študenta, kraj izobraževanja, dolžina poti in ostali podatki, ki vplivajo na višino zneska štipendije. Na prvi pogled vloga deluje zahtevno in vlagatelji so v prvih mesecih uporabe ZUPJS pogosto potrebovali pomoč, v zadnjem času pa strokovni delavci opažamo, da sami vlagatelji izražajo naklonjenost novim vlogam, saj je bilo po predhodni zakonodaji vlogi treba prilagati še kup različnih prilog (odločbe o odmeri dohodnine, bančne izpiske zadnjih treh mesecev, dohodke, prejete v zadnjih treh mesecih ipd.). Naj omenim le, da je predhodna zakonodaja, o kateri bom pisala v nadaljevanju naloge, določala predpisan obrazec za vsako posamezno pravico. Npr. Zakon o socialnem varstvu je določal pravico do denarne socialne pomoči, Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih pravico do otroškega dodatka, Zakon o štipendiranju pravico do štipendije itd. Cilj sedanje enotne vloge za vse družinske člane in vse pravice je večja preglednost nad pravicami, ki jih prejme ena družina, s tem pa smotrnejša poraba javnih sredstev.

3.1.2 VLOGA ZA UVELJAVLJANJE PRAVIC IZ JAVNIH SREDSTEV ZA POLNOLETNE DIJAKE IN ŠTUDENTE

Obrazec št. 8,44 je namenjen polnoletnim dijakom in študentom, ki se izobražujejo. Pravico do štipendije lahko uveljavljajo sami. Obrazec ima 4 strani, na katerih vlagatelj navede osebne podatke ter podatke o družinskih članih, podatke o šolskem uspehu dijaka oz. študenta, kraj izobraževanja in ostale podatke, ki vplivajo na višino zneska štipendije. Vlogi morajo dijaki in študenti obvezno priložiti fotokopijo zadnjega spričevala in original potrdila o vpisu za tekoče šolsko oz. študijsko leto.

3.1.3 VLOGA ZA IZREDNO DENARNO POMOČ

Na koncu naj omenim še obrazec št. 8,43. S to vlogo lahko vlagatelj uveljavlja pravico do izredne denarne pomoči. Vloga ima štiri strani, na katerih mora vlagatelj poleg osnovnih podatkov natančno opredeliti svojo materialno ogroženost ter navesti, zakaj pomoč potrebuje (npr. plačilo stroškov elektrike, vode ...).

Vsi naštetí obrazci so na prvi pogled in po odzivih vlagateljev pri prvem izpolnjevanju sicer zahtevnejši, v nekaj mesecih, odkar so v uporabi, pa se je izkazalo, da so preprostejši, saj

vlagateljem ni treba prilagati prilog in dokazil, ki so bila prej obvezna. Za strokovne delavce to pomeni manj poslanih pozivov ter čakanja na zahtevano dokumentacijo.

4 ZAKON O UVELJAVLJANJU PRAVIC IZ JAVNIH SREDSTEV IN PREDHODNA ZAKONODAJA

Na samem začetku leta 2012 sta se v Republiki Sloveniji na področju socialno varstvene zakonodaje začela uporabljati ZUPJS (sprejet 15. 7. 2010, veljati je začel 14. 8. 2010; predvidoma naj bi se začel uporabljati 1. 7. 2011, razen za znižano plačilo vrtca, državne štipendije, subvencije za malico in kosilo za učence, subvencije za malico za dijake ter subvencije prevoza za dijake) in ZSVarPre (sprejet 13. 7. 2010, veljati je začel 10. 8. 2010). Kljub sprejetju in veljavi obeh zakonov v letu 2010 sta se, kot rečeno, predvsem zaradi zahtevnega informacijskega sistema, ki v primerjavi z dotedanjim zajema bistveno večje število podatkov iz centralnih evidenc, oba začela uporabljati šele s 1. 1. 2012.

Po statističnih podatkih Eurostata iz septembra 2012 (internetni vir 2) se je med letoma 2009 in 2010 v Evropi dvignil prag revščine in s tem se je število prejemnikov socialnih transferjev najbolj povečalo prav v Sloveniji in Španiji.

Zakona sta temeljito spremenila obstoječo zakonodajo, ki je urejala področje socialnih transferjev do tega obdobja. Po obeh zakonih odločajo centri za socialno delo. Kovačeva (2007, str. 57) je že pred uveljavitvijo nove zakonodaje poudarjala vlogo centrov kot pomembnih nosilcev javnih pooblastil v Sloveniji, še posebej pri odločanju o pravicah in obveznostih v upravnih zadevah, ki statusno delujejo kot javni zavodi, funkcionalno pa kot upravni organi v zadevah iz državne pristojnosti. S sedanjo zakonodajo se je vloga centrov pri odločanju še povečala. Sredstva za pravice, ki se po obeh zakonih izplačujejo in so odvisne od materialnega stanja vlagatelja in družinskih članov oz. upravičencev, se izplačujejo iz državnega proračuna ali proračuna lokalnih skupnosti.

Organ odločanja na prvi stopnji je center za socialno delo, na drugi stopnji pa Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. V sporih zoper odločbe Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve pa odloča pristojno socialno sodišče.

ZUPJS določa vrste pravic, meje dohodkov, ki se upoštevajo pri uveljavljanju pravic, enoten način ugotavljanja materialnega položaja in višino ter postopek uveljavljanja teh pravic, ZSVarPre pa ureja pravico do denarne pomoči in pravico do varstvenega dodatka ter pravico do izredne denarne socialne pomoči. Denarni prejemki, o katerih na podlagi Zakona o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev odločajo centri za socialno delo, so:

- Pravica do otroškega dodatka, po zakonu, ki ureja družinske prejemke.
- Pravica do denarne socialne pomoči, po zakonu, ki ureja socialno varstvene prejemke.
- Pravica do varstvenega dodatka, po zakonu, ki ureja socialno varstvene prejemke.
- Pravica do državne štipendije, po zakonu, ki ureja štipendiranje.

Poleg navedenih denarnih prejemkov po ZUPJS odločajo centri za socialno delo tudi o subvencijah in plačilih, in sicer o:

- Znižanju plačila za programe vrtcev, po zakonu o vrtcih.
- Dodatni subvenciji malice za učence in dijake, po zakonu, ki ureja šolsko prehrano.
- Subvenciji kosila za učence, po zakonu, ki ureja šolsko prehrano.
- Subvenciji najemnine neprofitnega najemnega stanovanja, namenskega najemnega stanovanja, bivalne enote, tržnega najemnega in hišniškega stanovanja, po zakonu, ki ureja stanovanjska razmerja.
- Pravici do kritja razlike do polne vrednosti zdravstvenih storitev, po zakonu, ki ureja zdravstveno zavarovanje.
- Pravici do plačila prispevka za obvezno zdravstveno zavarovanje za državljane RS, s stalnim bivanjem v RS, ki niso zavarovanci iz drugega naslova, po zakonu, ki ureja zdravstveno zavarovanje.
- Do začetka letošnjega šolskega oz. študijskega leta so centri za socialno delo odločali tudi o subvenciji prevozov za dijake in študente, po Zakonu o visokem šolstvu in Pravilniku o subvencioniranju prevozov za dijake in študente višjih šol, 28. 07. 2012 pa je začel veljati Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o prevozi v cestnem prometu (ZPCP-2) in centri za socialno delo o tej subvenciji ne odločajo več.

Naj ponovno poudarim, da gre za zakon, ki ureja predvsem postopek samega uveljavljanja pravic, vsebinska plat posamezne pravice pa je urejena v posameznih zakonih. Poleg določitve posameznih pravic pa ZUPJS določa vrstni red uveljavljanja teh pravic, kar je novost na področju socialnih transferjev. Vrstni red je razviden že iz same vloge, in sicer si pravice do denarnih prejemkov sledijo v naslednjem vrstnem redu:

- Pravica do otroškega dodatka.
- Pravica do denarne socialne pomoči.
- Pravica do varstvenega dodatka.
- Pravica do državne štipendije.

Vlagatelj mora vrstni red upoštevati, in sicer tako, da »mora« uveljavljati npr. pravico do otroškega dodatka pred pravico do denarne socialne pomoči, varstvenega dodatka, itd. Pa naj uveljavljanje opišem na praktičnem primeru:

4-članska družina z mladoletnima otrokoma z vlogo uveljavlja le pravico do denarne pomoči. Po vrstnem redu je treba v izračunu fiktivno izračunati najprej višino otroškega dodatka in šele nato, upoštevajoč ta znesek ter ostale prihodke družine, dobimo znesek denarne socialne pomoči, če je družina do te upravičena. To pomeni, da se znesek otroškega dodatka, ki bi ga družina lahko prejela, upošteva kot dohodek družine, tudi v primeru, ko ga vlagatelj npr. pozabi uveljavljati.

Cilj oz. rezultat ZUPJS naj bi bil preglednejši sistem socialnih prejemkov. Zakon naj bi bil pravičnejši do upravičencev, hkrati pa naj bi preprečil izkoriščanje sistema. Enotno uveljavljanje pravic naj bi bilo doseženo z vzpostavitvijo centralne evidence in medsebojno

povezavo informacijskih sistemov. Poleg tega se po ZUPJS sedaj odloča na enem mestu. Po predhodni zakonodaji so o javnih sredstvih organi odločali razdrobljeno ter niso imeli enotnega vpogleda v sistem, posledično pa je prihajalo do zlorab.

Ker je ZUPJS prinesel na centre za socialno delo tudi velike organizacijske spremembe, je bilo to čutiti tako pri strokovnih delavcih kot tudi pri upravičencih, vajenih postopkov pri drugih organih. Zaradi novih nalog smo bili pred začetkom uporabe ZUPJS priča prenosu strokovnih delavcev z občin, treba pa je bilo zagotoviti tudi dodatno opremo in prostore ter ostalo delovno opremo, potrebno za kakovostno delo.

4.1 PRAVICA DO OTROŠKEGA DODATKA (22. ČLEN ZUPJS)

Splošno gledano je to poleg spremembe pri pravici do državne štipendije sprememba, ki je zaobjela največji delež upravičencev. Do te pravice je bil namreč pod določenimi pogoji po Zakonu o starševskem varstvu in družinskih prejemkih (ZSDP-UPB2; Ur. l. RS, št. 110/06, 114/06-ZUTPG, 122/07, Odl. US: U-I-11/07-45, 10/08, 62/10-ZUPJS in 40/12-ZUJF) in po Pravilniku o postopkih za uveljavljanje pravic do družinskih prejemkov (Ur. l. RS, št. 31/08, 61/2009 in 62/2010) upravičen eden izmed staršev **za otroka do dopolnjenega 18. leta starosti oz. do 26. leta, če se je otrok šolal.**

Za uvrstitev v posamezni dohodkovni razred se je upošteval povprečni mesečni dohodek na družinskega člana v preteklem koledarskem letu, ta dohodek pa je bila vsota bruto dohodkov cele družine. Za bruto dohodke so šteli vsi dohodki, ki so bili vir dohodnine, transferni dohodki ter vsi drugi dohodki. Dohodkovna meja je znašala 99 % povprečne bruto plače na družinskega člana.

Po ZUPJS je pod določenimi pogoji do otroškega dodatka upravičen eden izmed staršev oz. druga oseba **za otroka do dopolnjenega 18. leta starosti.** V lestvici posameznega razreda je starš pod določenimi pogoji za otroka, ki še ni dopolnil 18 let in obiskuje srednjo šolo, upravičen do večjega zneska, saj po ZUPJS dijaki do 18. leta starosti niso več upravičeni do državnih štipendij. Za uvrstitev v posamezni razred se po 12. členu ZUPJS upoštevajo vsi neto dohodki družinskih članov v preteklem koledarskem letu. Poleg vseh neto dohodkov, ki so se všteli (prej v bruto vsoti) v dohodek družine tudi po ZSDP, pa je največjo spremembo na celotno področje socialnih transferjev prineslo dejstvo, da se po 17. členu ZUPJS od 01. 01. 2012 v dohodke družine šteje tudi **premoženje**, ki ga po tem zakonu predstavljajo:

- nepremično premoženje,
- osebna in druga vozila,
- vodna plovila,
- lastniški deleži gospodarskih družb ali zadrug,
- vrednostni papirji,
- denarna sredstva na transakcijskem ali drugem računu
- in drugo premoženje.

Vse navedeno premoženje se seveda upošteva v dohodek pod določenimi pogoji (vrednost avtomobila nad določenim zneskom, primerna velikost stanovanja le, če presega določeno površino ...). Premoženje se po ZUPJS upošteva tako, da se dohodki družinskih članov povečajo za fiktivno določen dohodek, v višini letnega zneska obresti po izračunu vrednosti premoženja. Do 01. 04. 2012 je stopnja obresti znašala 3,41 %, po tem datumu pa se je zvišala in sedaj znaša 3,86 %. Če teoretično razlago prenesem na praktični primer, pa je situacija videti tako:

*Skupni neto dohodek družine (mamina plača, očetov dobiček (samostojni podjetnik), otrokov zaslužek za delo prek študentskega servisa, obresti hranilnih vlog ...) je v letu 2010 znašal 20.000 EUR. Družina ima v lasti avtomobil, ki je presegal vrednost 28-kratnika minimalnega dohodka in je vreden 10.000 EUR, poleg tega imajo vsi družinski člani na transakcijskih računih skupno vsoto 3.500 EUR prihrankov. Skupni dohodek družine v letu 2010 torej znaša **20.000 EUR + 521,10 EUR** (kar predstavlja 3,86 % od skupnega zneska premoženja, ki je vredno 13.500 EUR)= **20.521,10 EUR**.*

Državni zbor RS je kot enega od ukrepov reševanja gospodarske in finančne krize dne 11. 5. 2012 sprejel ZUJF, ki je začel veljati 31. 5. 2012 in je zopet posegel tudi na področje socialnih transferjev, med drugim tudi v pravico do otroškega dodatka. Po ZUJF se je znesek otroškega dodatka družinam v petem in šestem razredu dohodkovne lestvice znižal za 10 %, družine, ki so pred sprejetjem ZUJF dosegale 7. in 8. dohodkovni razred pa do otroškega dodatka niso več upravičene. Družinam v teh dveh dohodkovnih razredih, ki jim je bila izdana odločba pred 31. 05. 2012, se otroški dodatek izplačuje do preteka veljavnosti odločbe. Dohodkovna meja, ki je po ZUPJS znašala 99 % neto povprečne mesečne plače vseh zaposlenih v RS, se je z novim zakonom znižala. Po ZUJF je dohodkovna meja v najvišjem šestem razredu 64 % povprečne neto plače v RS. Pravica velja 1 leto od prvega dne naslednjega meseca po vložitvi vloge.

4.2 PRAVICA DO DRŽAVNE ŠTIPENDIJE (23. ČLEN ZUPJS)

Pravico do državne štipendije sta do 1. 1. 2012 urejala le Zakon o štipendiranju (Zštip, Ur. l. RS, št. 59/07 (63/07 popr.), 40/09, 62/10-ZUPJS, 40/12-ZUJF, 57/12-ZPCP-2D) in Pravilnik o dodeljevanju državnih štipendij (Ur. l. RS, št. 51/08, 40/2009-Zštip-A, 45/09). Do te pravice so bili pod določenimi pogoji upravičeni dijaki in študentje. Za uvrstitev v posamezni dohodkovni razred se je upošteval povprečni mesečni dohodek na družinskega člana v preteklem koledarskem letu, ta dohodek pa je bila vsota neto dohodkov cele družine. Za neto dohodke so šteli vsi dohodki, ki so bili vir dohodnine, transferni dohodki ter vsi drugi dohodki. Dohodkovna meja je znašala 70 % minimalne plače na družinskega člana. Bistvena razlika med staro in novo zakonodajo je v tem, da so sedaj dijaki do 18. leta oz. njihovi starši sicer res upravičeni do višjega zneska otroškega dodatka, a isti dijak ali študent, ki je pred 1. 1. 2012 prejemal oba transferja, sedaj prejema le enega in strokovni delavci smo bili ob tem dejstvu deležni številnih vprašanj staršev in dijakov ter študentov.